

LIETUVOS BIBLIOGRAFIJOS PRODUKCIJA 1986–2000 METAIS

(Kiekybinė analizė)

OSVALDAS JANONIS

Vilniaus universiteto Bibliotekininkystės ir informacijos mokslų institutas,
Universiteto g. 3, LT-2734 Vilnius, Lietuva
El. paštas: janonis@kyb.lt

Gerinant informacijos vartotojų bibliografinį aptarnavimą didelį vaidmenį atlieka bibliografijos produkcija. Norint pasiekti esminių pokyčių labai svarbu žinoti jos realią padėtį ir raidos tendencijas.

Šio straipsnio analizės *objektas* – įvairių rūšių ir tipų bibliografijos leidiniai, knygos ir žurnalo vidinės bibliografijos priemonės (rodyklės, sąrašai, apžvalgos), pasirodžiusios Lietuvoje 1986–2000 metais. Straipsnio *tikslas* – nustatyti šalies bibliografijos produkcijos raidos tendencijas. Ankstesnio laikotarpio analitinė apžvalga paskelbta atskiru leidiniu [1].

Metodika. Pagrindinis statistinės analizės šaltinis – Knygų rūmų, o vėliau – Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Bibliografijos ir knygotyros centro metinis leidinys „Lietuvos bibliografinės priemonės“ [2]. Tačiau paaiškėjo, kad jame neretai keitėsi bibliografinės atrankos principai (ir tai neatspindėjo leidinio pratarmėse), kai kurie leidiniai vėlesniųjų metų rodyklėse imti klasifikuoti į kitus skyrius. Pastebėtas vienas kitas praleidimas, dubliavimo atvejais. Siekiant gauti palyginamus kiekybinius duomenis teko suvienodinti bibliografinės atrankos principus, bibliografijos priemonių skaičiavimo kriterijus. Stengtasi išvengti tų pačių leidinių dvigubo atspindėjimo, papildyti dėl nežinomų priežasčių neaprašytais leidiniais, knygos ir žurnalo vidinėmis bibliografijos priemonėmis, suvienodinti tapataus turinio leidinių klasifikavimą. Tik tokiu atveju buvo galima gauti tikslesnius ir palyginamus kiekybinius duomenis. Tėko daryti nedidelę bibliografijos priemonių atranką. Neanalizuojami metiniai žurnalų ir tęsiamųjų leidinių turiniai, visi knygos ir straipsnio literatūros sąrašai, kitos bibliografijos priemonės, kurios turi trumpą aktyvaus vartojimo laiką ir sprendžia labai specifinius (komercinius, reklaminius, inventorizacijos ir pan.) uždavinius. Kadangi dar nevykdoma interaktyvių bibliografijos leidinių valstybinė bibliografinė apskaita, jie į kiekybinę analizę taip pat nepateko.

Pirmiausia analizuojami periodinių leidinių sistemos pokyčiai, po to – retrospektyvinių bibliografijos priemonių. Pastarosios nagrinėjamos pagal turinio požymį, tam

naudojant analitinę apžvalgą [1] taikytą klasifikacijos schemą. Universalus turinio bibliografijos leidiniai aptariami pagal bibliografuojamų dokumentų rūšis ir tipus. Šakinių skyrių viduje pateikiami duomenys apie leidinių ir knygos bei žurnalo vidinių bibliografijos priemonių skaičių, jų leidėjus, leidinių tiražų dinamiką. Bendri kelių bibliotekų, įstaigų ar organizacijų leidiniai priskiriami kiekvienai iš jų. Skyrių pabaigoje aptariamos kolektyvų rodyklės ir sąrašai, nurodomas personalinės bibliografijos leidinių skaičius.

Retrospektyvinės bibliografijos priemonės pagal visuomeninę paskirtį neanalizuojamos. Tai lėmė nemažos jų dalies adresatinės ir tikslinės paskirties neapibrėžtumas. Tačiau poskyriuose vienos rūšies bibliografijos priemonės stengiamasi aptarti vienoje vietoje.

Absoliutinti pateiktų kiekybinės analizės duomenų vis dėlto nereikėtų. Galima viena kita klasifikavimo klaida, galbūt vienas kitas praleidimas.

Šios kiekybinės bibliografijos priemonių analizės rezultatai gali būti naudingi mokslo darbuotojams, bibliografijos dalykų dėstytojams. Jais galės pasinaudoti ir bibliografinio proceso organizatoriai, norminių dokumentų rengėjai.

Periodiniai bibliografijos leidiniai

Periodinių bibliografijos leidinių sistema, susiformavusi sovietmečiu, patyrė bene didžiausių pokyčių. Tai lėmė daug įvairių veiksnių: Lietuvos valstybingumo atkūrimas, ryšių su sąjunginėmis bibliotekomis ir informacijos tarnybomis nutraukimas, bibliotekininkystės ir informacijos sistemos pertvarkymas, Lietuvos įsijungimas į tarptautines organizacijas, jų leidinių deponavimas didžiosiose šalies bibliotekose, bibliotekų finansinių galimybių sumažėjimas, bibliotekų fondų komplektavimo pokyčiai (naujų tipų dokumentų gavimas ir pan.), bibliografinių procesų kompiuterizavimas, atsiradusios galimybės naudotis internetu ir kt.

Nuo 1985 iki 1995 metų periodinių bibliografijos leidinių skaičius nuolat mažėjo (1985 m. – 29, 1990 m. – 15, 1995 m. – 8). 2000 metais šalyje buvo leidžiama 13 šios rūšies bibliografijos leidinių.

1992 metais valstybinės bibliografinės apskaitos rodyklė „Spaudos metraštis“ pervadinta į „Bibliografijos žinias“. 1996 metais leidinys suskaidytas į atskiras serijas („Knygos“, „Lituanika“, „Serialiniai leidiniai“, „Straipsniai“, o nuo 1998 metų pradėta leisti nauja serija „Garso dokumentai“). Reformuota ir pagalbinių rodyklių sistema. Ji ne tik neracionali apimties atžvilgiu, bet ir nesudaro geresnės paieškos pagal dokumentų turinį galimybės. Leidimo pradžioje „Bibliografijos žinių“ tiražas buvo 920–950 egz., vėliau nuolat mažėjo. Dėl padidėjusios kainos jų negalėjo prenumeruoti dauguma bibliotekų.

Toliau reguliariaiėjo masinės bibliografijos leidinys „Ekspresinformacija apie naujus spaudinius, išėjusius Lietuvoje“. Tai vienas seniausių, laiko išbandytų einamosios bibliografijos leidinių šalyje. Jo tiražas irgi smarkiai sumažėjo. Bibliografijos leidinys tapo prieinamas per internetą.

Sumažėjo einamosios šakinės bibliografijos leidinių. Lietuvos medicinos biblioteka toliau leido rodyklę „Nauja medicinos literatūra“, kurios tiražas smuko penkis kartus. Nustojo eiti Respublikinio sporto metodikos komiteto „Bibliografinė rodyklė“, Knygų rūmų leidinys „Leidybinis darbas. Poligrafijos pramonė. Knygų prekyba. Valstybinė bibliografija. Spaudos statistika“, Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos „Literatūros naujienos“. Toks likimas ištiko ir Respublikinės žemės ūkio mokslinės bibliotekos bei Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos „Agropramoniniam kompleksui skirtos literatūros suvestinę rodyklę“, Lietuvos informacijos instituto deponuotų rankraščių rodyklę, biuletinį „Aukštasis mokslas“, kurį leido Vilniaus universiteto Informacijos sistemų katedra, Vilniaus universiteto bibliotekos leidinį „Jungtinių Tautų Organizacijos depozitinio fondo nauji leidiniai“. Vienas iš didžiausių nuostolių buvo suvestinio sisteminio katalogo „Užsienio knygos Lietuvos TSR bibliotekose“ (pirmoji serija „Gamtos mokslai. Medicina. Technika. Žemės ūkis“, antroji – „Visuomenės mokslai“) nutrūkusi leidyba.

Nuo 1994 metų Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Informacijos centras ėmė rengti ir leisti suvestinį katalogą „Kompaktiniai diskai Lietuvoje“. Lietuvos technikos biblioteka pradėjo reguliariai informuoti apie firmų katalogus leidinyje „Firmų katalogai“, o uždaroji akcinė bendrovė „Rekona“ – leisti informacinį laišką „Norminiai ir techniniai leidiniai“.

Pradėjus gauti daugiau tarptautinių organizacijų leidinių, pasirūpinta leisti jų periodines rodykles. Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Informacijos centras pradėjo leisti leidinį „Depozitinių fondų naujienos“. A serijoje atsispindi Europos Sąjungos, B serijoje – Tarptautinio rekonstrukcijos ir plėtros banko, C serijoje – Tarptautinės atominės energetikos agentūros nauji leidiniai. Apie Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos leidinius pradėjo informuoti Lietuvos technikos biblioteka („OECD nauji leidiniai“).

Dėl įvairių priežasčių sumažėjo bibliotekų leidžiamų naujų knygų biuletenių skaičius. Išimtį sudarė Lietuvos technikos, Lietuvos žemės ūkio universiteto ir kai kurios kitos bibliotekos. Didžiosios šalies bibliotekos nuolat leido mainų literatūros sąrašus.

Dauguma periodinių bibliografijos leidinių eidavo kas mėnesį ir kas ketvirtį.

Bendra periodinių bibliografijos leidinių tiražų kaitos tendencija buvo jų mažėjimas. Menkais tiražais leisti leidiniai nepateko į daugelį bibliotekų ir kitų įstaigų ir savo funkcijų iki galo neatliko.

Retrospektyvinės bibliografijos priemonės

Bendra charakteristika. 1986–2000 metais Lietuvoje išleisti 966 retrospektyvinės bibliografijos leidiniai. Pagal tokių leidinių skaičių produktyviausi buvo 1986–1990 metai, kai pasirodė 432 leidiniai. Mažiausiai leidinių išleista 1991–1995 metais (233). Tai iš dalies galima paaiškinti sunkia šalies ekonomikos būkle.

Pagal turinį daugiausia išleista universalaus turinio (255), ekonomikos (127), gamtos mokslų (98) ir kultūros, mokslo bei švietimo klausimais (96). Palyginus su 1971–1985 metais matyti, kad ženkliai sumažėjo bibliografijos leidinių technikos klausimais.

Daugiausia retrospektyvinės bibliografijos leidinių parengė ir išleido, kaip ir anksčiau, laikotarpiu, bibliotekos (491). Tai sudaro 50,8 %. Pagal leidinių skaičių jos išsidėsto tokia tvarka: Lietuvos technikos biblioteka (160), Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka (98), Lietuvos medicinos biblioteka (61), Lietuvos mokslų akademijos biblioteka (43). Tarp aukštųjų mokyklų produktyviausios buvo Vilniaus Gedimino technikos universiteto (26) ir Vilniaus universiteto (21) bibliotekos. Šalies viešosios bibliotekos parengė ir išleido 32 bibliografijos leidinius (Pasvalio Mariaus Katiliškio viešoji – 13, Klaipėdos apskrities viešoji ir Plungės rajono savivaldybės viešoji – po 5). 1971–1985 metais antrąją vietą pagal jų skaičių užėmusios ministerijos, komitetai ir valdybos smuktelėjo į paskutinę vietą (31 leidinys).

Trečiąją vietą pagal bibliografijos produkcijos kiekį ir toliau užėmė mokslinio tyrimo įstaigos (114 bibliografijos leidinių). Po dešimt ir daugiau leidinių parengė ir išleido Lietuvos istorijos, Puslaidininkių fizikos, Lietuvių literatūros ir tautosakos institutai.

Nors bendras aukštųjų mokyklų indėlis sumažėjo (81, jų bibliotekų parengti leidiniai į šį skaičių neįeina), jos, kaip ir 1971–1985 metais, užėmė ketvirtąją vietą. Produktyviausios aukštosios mokyklos buvo Vilniaus universitetas (33) ir Lietuvos žemės ūkio universitetas (28).

Gerokai daugiau retrospektyvinės bibliografijos leidinių išleido kitos įstaigos ir organizacijos. Jos tarp išskirtų leidinių rengėjų ir leidėjų grupių užėmė antrąją vietą (249 bibliografijos leidiniai). Daugiau negu trečdalį jų sudarė leidyklų teminiai planai ir leidinių katalogai.

Retrospektyvinės bibliografijos leidinių tiražai smarkiai krito. 1971–1985 metais pusės leidinių tiražai buvo iki 300 egz., o per kitus penkiolika metų beveik trečdalis visų leidinių išėjo 100 egz. ir mažesniu tiražu. Didesniu negu 1 tūkst. egz. tiražu išleisti 55 leidiniai.

Nemažą lyginamąją dalį bibliografijos produkcijos atžvilgiu užėmė *periodinių leidinių* rodyklės ir sąrašai. Iš viso išleisti 96 tokie bibliografijos leidiniai bendru 27,9 tūkst. egz. tiražu. Jų skaičius nuolat mažėjo.

Didelę bibliografijos produkcijos dalį ir toliau sudarė *įstaigų ir organizacijų leidinių bei jų bendradarbių publikacijų* rodyklės ir sąrašai. Iš viso pasirodė 91 bibliografijos leidinys ir 101 knygos ir žurnalo vidinė bibliografijos priemonė. Kaip matyti, jų skaičius nuolat augo ir gerokai viršijo 1971–1985 metų rodiklius (tada išleisti 89 leidiniai ir paskelbtos 39 nesavarankiškos bibliografijos priemonės). Pagal turinį jos pasiskirsto taip: universalaus turinio (47), gamtos mokslų (46), kultūros, mokslo ir švietimo (31), istorijos (15).

Pagal susiklosčiusią tradiciją Lietuvoje išleidžiama vis daugiau *personalinės* bibliografijos priemonių. Per penkiolika metų išspausdinti 303 tokie leidiniai bendru 80 tūkst. egz. tiražu. Taigi šios rūšies bibliografijos leidiniai sudaro per 30 % visų šalyje išleistų retrospektyvinės bibliografijos leidinių. Daugiausia jų skirta gamtos (54), filologijos (39), istorijos (38), kultūros, mokslo ir švietimo (35), medicinos (34) mokslų atstovams. Trečdalis *personalinės* bibliografijos leidinių išleisti 100 egz. ir mažesniu tiražu. Didelių *personalinės* bibliografijos priemonių procentą sudaro knygos ir žurnalo vidiniai bibliografijos sąrašai, apžvalgos ir rodyklės. Jų paskelbta 351, t. y. 43,9 % visų knygų ir žurnalo vidinių bibliografijos priemonių. Taigi net 37 % visos retrospektyvinės bibliografijos produkcijos buvo *personalinės* bibliografijos priemonės. Jų skaičius, palyginti su 1971–1985 metų laikotarpiu, labai išaugo (tada buvo 17 %). Didžiausią dalį sudaro filologijos, gamtos, meno ir istorijos mokslų atstovams skirtos bibliografijos priemonės.

Tarp *knygų ir žurnalo vidinių* bibliografijos priemonių didžiausią procentą užima filologijos mokslų (143), kultūros, mokslo ir švietimo (113), medicinos (108), gamtos mokslų (96) ir istorijos (94) tematikos nesavarankiškos bibliografijos priemonės. Daugiausia jų paskelbta knygose ir tęstiniuose leidiniuose.

Universalaus turinio bibliografijos leidinių 1986–2000 metais išleista 255. Be to, paskelbtos 27 knygų ir žurnalo vidinės bibliografijos priemonės. Didžiąją leidinių dalį parengė leidyklos ir bibliotekos. Dauguma universalių bibliografijos leidinių buvo leidžiama didesniu už vidutinį tiražu.

Tarp universalių bibliografijos priemonių išsiskiria leidiniai, apimantys tam tikrų rūšių dokumentus, spaustuvių ir leidyklų leidinių rodyklės ir katalogai, tipiniai bibliotekų katalogai, mainų literatūros rodyklės ir sąrašai, asmeninių bibliotekų katalogai.

V. Račius sudarė katalogą „Vilniaus universiteto bibliotekos *elzevyrai*“ (1994). Per keturis šimtus *elzevyrų* abėcėliniame kataloge yra kilmės ir abėcėlinės rodyklės. Mokslo ir enciklopedijų institutas 1999 metais išleido Čikagos Newberry bibliotekos lituanistinių ir prūsistinių knygų iki 1904 metų katalogą „Newberry Lithuanica“ (parengė Giedra ir Giedrius Subačiai).

Pasirodė fundamentinės repertuarinės bibliografijos rodyklės „Lietuvos bibliografija“ A, B ir C serijos leidinių ir kontrolinių sąrašų. 1991 metais išleisti A serijos „Knygos lietuvių kalba“ pirmojo tomo (1547–1861) papildymai. 1988 metais išėjo ir šios serijos antrojo tomo antroji knyga, apimanti raides R–Ž ir pagalbines rodykles (asmenvardžių, antraščių, serijų, sisteminę, kolektyvų, vietovardžių, leidėjų ir spaustuvių). Paskutiniame XX amžiaus dešimtmetyje išleistos pirmosios C serijos „Lietuviškų periodinių leidinių publikacijos“ rodyklės. Lietuvos mokslų akademijos biblioteka išleido 1898–1900 metų tomą (2000), Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka – 1891 (1994), 1892 (1996), 1893 (1997) ir 1894 metų (2000), Vilniaus universiteto biblioteka – 1904 (d. 1,

1991; d. 2, 1994), 1905 (d. 1, 1996; d. 2, 1996) ir 1906–1907 metų (d. 2, 1997), Kauno apskrities viešoji biblioteka – 1912 (d. 1, 1994), 1913 (d. 1, 1997), 1914 (d. 1, 1998) ir 1915–1917 metų (d. 1, 2000). Bibliografijos ir knygotyros centras 1997 metais pradėjo leisti abėcėlinį kontrolinį sąrašą „Knygos lietuvių kalba, 1918–1940“. Pasirodė pirmojo tomo sąsiuviniai, apimantys raides A–Č, D–J, K, L–M, N–R.

Išspausdinti pirmieji Lietuvos kitakalbei knygai skirti kontroliniai sąrašai „XVII a. Lietuvos lenkiškos knygos“ (parengė Marija Ivanovič, 1998) ir „XVII a. Lietuvos lotyniškų knygų sąrašas“ (parengė Daiva Narbutienė, Sigitas Narbutas ir kt., 1998).

Nutrūko tarybinio laikotarpio spaudinių jungtinės rodyklės „Lietuvos TSR spauda“ leidimas. Knygų rūmai 1992 metais išleido paskutinįjį leidinį – trečiojo tomo (1966–1975 m.) pirmąją knygą, kurioje aprašytos knygos ir brošiūros. Tai kelia didelį susirūpinimą, nes bibliografinė paieška naudoti einamąsias bibliografijos rodykles ir nepatogu, ir užima labai daug laiko.

Bibliografijos leidinių sistema pasipildė „Books in print“ analogu „Parduodamų Lietuvos knygų katalogu“, apimančiu 1998–1999 metus.

Atkūrus Lietuvos valstybingumą, pamažu susidarė sąlygos bibliografuoti išeivijos spaudą. Čikagos lituanistikos tyrimų ir studijų centras drauge su Lietuvos nacionaline Martyno Mažvydo biblioteka parengė ir išleido bibliografijos sąrašą „Lietuvių išeivijos knygos, 1945–1992“ (d. 1, 1993).

Lietuvos aklųjų draugijos respublikinė centrinė biblioteka nuolat leido „*Brailio raštu* knygų lietuvių kalba katalogą“ (1979–1983 metų, 1986; 1984–1986 metų, 1987; 1987–1988 metų, 1989).

1986 metais išleistas paskutinis „Masinės bibliotekos katalogo“ tęsinys, apimantis 1979–1982 metus (1986).

Klemensas Sinkevičius sudarė keletą *juodųjų sąrašų*. Knygoje „Uždrausti autoriai ir leidiniai“ (1994, 1998) jis aprašė pirmaisiais tarybinės okupacijos metais ir vokiečių uždraustus leidinius.

Lietuvos mokslų akademijos biblioteka tęsė „Lietuvos TSR mokslų akademijos leidinių bibliografinės rodyklės“ leidimą. Pasirodė tomai, apimantys 1980 (1987), 1981–1982 (1989), 1983–1984 (1998) ir 1985–1986 metus (1998). Tokių bibliografijos leidinių gerokai sumažėjo, nes suvokta, kad jų vartotojų skaičius labai ribotas, o rengimui sugaištama daug laiko.

Kai kurios bibliotekos leido retrospektyvinius *naujų leidinių* sąrašus ir rodykles (Kauno technologijos universiteto biblioteka – „Leidiniai užsienio kalbomis...“, apimantys 1988–1992 metus, 1989–1992; metines vaikų knygos apžvalgas skelbė žurnalas „Rubinaitis“ ir kt).

Pasirodė suvestinis katalogas „Enciklopedijos ir enciklopediniai žodynai Lietuvos bibliotekose“ (sudarė Danutė Blinova, 1993).

Gana gausią universalių bibliografijos priemonių dalį sudarė *serialinių leidinių* sąrašai ir rodyklės (96). Ypač sistemingai šioje srityje dirbo Lietuvos technikos biblio-

teka. Ji nuolat leido užsakytų ir gautų periodinių ir tęstinių leidinių rodykles („Periodiniai leidiniai“, „Kapitalistinių šalių periodiniai leidiniai“, vėliau – „Užsienio šalių periodiniai leidiniai“; suvestinius 1980–1989 metų (1992); 1990–1993 metų (1997) katalogus „Periodiniai leidiniai“; Kauno miesto ir Klaipėdos, Panevėžio bei Šiaulių zonų bibliotekų užsakytų periodinių leidinių sąrašus). Panašių gautų ar užsakytų serialinių leidinių rodyklių ir sąrašų taip pat išleido Kauno politechnikos instituto biblioteka („Kapitalistinių šalių leidiniai, gauti KPI bibliotekoje ... metais“), Respublikinė bazinė profsąjungų biblioteka („Vilniaus miesto profsąjungų bibliotekose prenumeruojamų periodinių leidinių suvestinė rodyklė“ (1987–1989), Kauno medicinos instituto biblioteka („Periodinių leidinių rodyklė“, 1987–1989), Lietuvos žemės ūkio akademijos biblioteka („Periodika“, 1987–1990). Iki 1991 metų ėjo periodinių leidinių, gaunamų Lietuvos žemės ūkio bibliotekose, sąrašai. Centrinę vietą tarp minimų leidinių, be abejo, užėmė „Užsienio serialinių leidinių, gautų Lietuvos bibliotekose, suvestinis katalogas“, kurį leido Lietuvos informacijos institutas iki 1991 metų. Jo leidimą atnaujino Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Informacijos centras 1997 metais.

Svarbus įvykis periodikos bibliografijoje buvo abėcėlinio kontrolinio sąrašo „Lietuviški periodiniai leidiniai, 1823–1940“ pasirodymas. Atskiru leidiniu išleista chnologinė rodyklė. Mokslo darbuotojams, bibliografams labai vertingos Vilniaus universiteto bibliotekos darbuotojos Jadvygos Kazlauskaitės parengtos rodyklės „Vilniaus periodiniai leidiniai, 1760–1918“ (1988) ir „Vilniaus lietuvių periodiniai leidiniai, 1904–1940“ (1988).

Periodikos bibliografijos leidinių sistemą papildė ir Juliaus Tamošiūno „Lietuviškų periodinių leidinių bibliografija“ (žinytas), apimantis 1832–1982 metus (1991) ir 1983–1993 metus (1994), Jono Prano Palukaičio apžvalga „Lietuvių periodika Vakarų Europoje, 1944–1952“ (1993), spaudos parodų katalogai („Mažosios Lietuvos periodinės spaudos parodos katalogas“, 1989; J. Tamošiūno „Lietuviškos periodinės spaudos kolekcijos parodos katalogas, 1883–1940“, 1988).

Žurnaluose ir tęsiamuosiuose leidiniuose paskelbta šakinių periodikos apžvalgų (Alberto Ruzgo satyros ir humoro, spaudos, knygotyros ir poligrafijos periodikos „Žurnalistikoje“, 1986, kn. 12; 1987, kn. 14; Romos Kišūnaitės periodinių leidinių vaikams ir paaugliams „Rubinaityje“, 1996, nr. 2).

Kai kurių serialinių leidinių redakcijos ir bibliotekos pasirūpino parengti didesnės aprėpties turinių rodykles (Pasvalio rajoninis laikraštis „Darbas“, „Nemuno“ žurnalas, aprėpia 1977–1986 metus, 1987). Sudarytos fundamentinės išeivijos žurnalų „Aidai“ (sudarė Birutė Poškutė, apima 1944–1991 metus, 1996) ir „Metmenys“ (sudarė Irena Adomavičienė, aprėpia kn. 1–65, 1996).

Pasirodė kitų rūšių dokumentų rodyklių ir sąrašų: *standartų* (katalogus leido Lietuvos standartizacijos departamentas), *firmų katalogų* („Firmų katalogai, gauti LTB

1993 metais“, 1994), *garso ir vaizdo* (Lietuvos aklųjų bibliotekos „Įgarsintų knygų lietuvių kalba katalogas“, apimantis 1983–1987 metus (1988), 1988–1989 metus (1990) ir kt.), *rankraščių* (Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos rankraštyno fondų apžvalgos „Asmenų archyvai“, 1989, ir „Rankraščių skyriaus rinkiniai“, 1997; Lietuvos mokslų akademijos bibliotekos „Autografų kolekcijos katalogas“, 1989, ir „Rankraščių fondai“, 1994; Vilniaus universiteto bibliotekos „Rankraščių skyriaus rinkinių rodyklė“, 1990, ir kt.).

Bibliotekų komplektavimui padėjo *mainų literatūros* rodyklės ir sąrašai. Juos leido Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo (pavadinimais „Centrinių bibliotekų mainų fondų literatūra“ ir „Literatūra knygų mainams“), Lietuvos mokslų akademijos ir kitos bibliotekos.

Reikšmingą vietą, ypač tarybiniais metais, užėmė *leidyklų teminiai planai ir katalogai*. Juos reguliariai leido leidyklos „Mintis“ (ji išleido ir 1976–1985 metų katalogą, 1989), „Mokslas“, „Šviesa“, „Vaga“, „Vyturys“. Į šį darbą įsitraukė ir naujosios leidyklos bei leidėjai (Atviros Lietuvos fondas, „Alma littera“, „Charibdė“, 1997–1999 metais išleistų knygų katalogas, 2000; „Europa“, 1991–1997 metais išleistų knygų katalogas, 1997; Švietimo ir mokslo ministerijos Leidybos centras, „Pradai“, 1991–1997 metų katalogas, 1998; „Saulės delta“, „Tyrai“ ir kt.).

Mokslininkai ir muziejininkai paskelbė praeities *spaustuvų, leidyklų, knygynų leidinių sąrašų ir apžvalgų* (pavyzdžiui, Domas Kaunas – Hartungo leidyklos kataloge užregistruotų ir L. Forto knygyne Leipcige pardavinėtų lietuviškų knygų sąrašą žurnale „Tarp knygų“, 1993, nr. 4; Aldona Zimnachaitė – A. Petronio knygyno leidinių sąrašą savo knygoje „Atodangos“, 1999; Arida Papaurėlytė – J. Zavišos ir J. Steponavičiaus spaustuvėje išspausdintų knygų sąrašą savo knygoje „Juozas Steponavičius – spaustuvininkas ir knygų leidėjas“, 1998; katalogas „Kultūros bendrovės leidiniai Šiauliu Aušros muziejuje“, 1995, ir kt.).

Bibliografijos leidinių fondas retai pasipildė *asmeninių bibliotekų katalogais*. 1995 metais pasirodė Domo Kauno „Bibliofilo bibliotekos“ pirmoji dalis, kurioje suregistruoti Lietuvos ir JAV lietuvių lietuviškieji leidiniai. Greitą daugiaaspektę paiešką garantuoja gausi pagalbinių rodyklių sistema. Bibliografų dėmesio sulaukė kun. Deimanto Brogio pogrindžio spaudos rinkinys (1997), Povilo Gasiūno spaudos kolekcija (Vytauto Gasiūno knygoje „Nesuklupęs gyvenimo kelyje“, 1999), Zenono Ivinskio asmeninė biblioteka (1998), Maironio memorialinė biblioteka (knygoje „Maironis“, 1990), A. Petraičio kolekcija („Pirmosios lietuvių autorių knygų“, 2000), Antano Salio asmeninė biblioteka („Prof. Antanas Salys“, 1995).

Spaudos istorikams vertingi įvairūs šioje apžvalgoje dar neminėti *parodų katalogai* („Vertingas palikimas: Vilniaus Gaono Elijahu knygos Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje“, 1997; „Lietuviški kontrafakciniai leidiniai“, 1998; „Biržų spaustuvės leidiniai“, 1999; „Knygų parodos katalogas: Kriūkams – 410“,

1999), *aukcionų katalogai* („Vilniaus antikvarinių ir bukinistinių knygų aukciono katalogas“, 1989).

Iš *populiariųjų* universalaus turinio bibliografijos priemonių minėtinas „Mūsų kalendarius“, kurį nuolat publikavo žurnalas „Tarp knygų“ ir jo pirmtakas „Bibliotekų darbas“.

Įdomus *kraštotyrinio* pobūdžio leidinys – Pasvalio Mariaus Katiliškio viešosios bibliotekos ir Vilniaus pasvaliečių draugijos biobibliografinis sąvadas, skirtas miesto įkūrimo 500 metų jubiliejui, „Pasvaliečiai – knygų autoriai“ (1997 ir jo papildymai 1998).

Bibliografijos leidiniai ir nesavarankiškos *bibliografijos priemonės* ir toliau buvo registruojami metininkuose „Lietuvos bibliografinės priemonės“, kuriuos rengė Knygų rūmai, vėliau – Bibliografijos ir knygotyros centras. Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Informacijos centras leido nepublikuotų bibliografijos priemonių metininkus „Lietuvos mokslinėse bibliotekose sudarytų bibliografinių sąrašų suvestinė rodyklė“, kuri ilgą laiką buvo puiki bibliografinės paieškos priemonė (paskutinis, 29-asis, leidinys pasirodė 1995 metais). Šių eilučių autorius išleido analitinę apžvalgą „Tarybų Lietuvos bibliografinė produkcija, 1971–1985 m.“, kurios tęsinys ir yra ši apžvalga.

Gamtos mokslai. Per penkiolika metų išleisti 98 bibliografijos leidiniai, paskelbtos 96 knygos ir žurnalo vidinės bibliografijos priemonės. Daugiausia leidinių parengė ir (arba) išleido mokslinio tyrimo institutai ir Lietuvos mokslų akademijos biblioteka.

Bibliografijos leidinių tiražai sumažėjo, palyginti su ankstesniuoju laikotarpiu.

Bendrieji klausimai. Trumpas lietuviškos gamtotyros literatūros sąvadas išspausdintas knygos „Aplinkotyra“ antrojoje dalyje (2000). Joje aprašyta apie pustrėčio šimto pavadinimų įvairių gamtos mokslo sričių veikalo. Paskelbti literatūros sąrašai apie Žuvinto rezervatą (knygoje „Zapovednik Žuvintas“, 1993, rus.), Trakų nacionalinį parką („Trakų žemė“, 1995, gegužė (nr. 13), p. 7–8).

Pasirodė pora populiariosios (rekomendacinės) bibliografijos leidinių gamtos apsaugos klausimais. Tai J. Dautaro „Gamtosauga“ (1987) ir literatūros vaikams rodyklė „Gamtos vartus atvėrus“ (1990).

Paskelbta populiaraus žurnalo „Mūsų gamta“ 1964–1988 metų dalykų, vietovardžių ir autorių rodyklė (1990).

Fizikos ir matematikos mokslai. Sudaryti trys didelės chronologinės aprėpties *šakiniai* bibliografijos sąrašai: 1920–1940 metų matematikos literatūros (J. Banionio knygoje „Matematikos mokslo raida Lietuvoje“, 1994), astronomijos leidinių, išleistų po 1944 metų (knygoje „Lietuvos dangus“, 1998), ir fizikos 1945–1955 metais spausdintų ir spaudai įteiktų mokslo darbų sąrašas (K. Ušpalio ir bendraautorių knygoje „Fizikos raida Lietuvoje pokario metais“, 1993).

Teminių bibliografijos rodyklių parengė Mokslų akademijos Fizikinių-techninių energetikos problemų institutas („Šilumos mainų tyrimo darbų bibliografija, 1981–

1985“, 1987), Puslaidininkių fizikos institutas („Plazma, goriačijė elektronų i neustoj-čivost’ v poluprovodnikach“, 1986, rus.).

Didžiausią bibliografijos priemonių dalį sudarė *kolektyvų darbų* ir personalinės bibliografijos sąrašai bei rodyklės. Savo darbų rodyklės leido Fizikos institutas (1993–1997 metų), šio instituto Branduolinių tyrimų laboratorija (1957–1990 metų, 1991), Puslaidininkių fizikos institutas (1985–1997 metų), Vilniaus universiteto Matematiškos fakultetas (1993–1997 metų), Kauno technologijos universiteto Fizikos katedra (to paties pavadinimo knygoje, 1997), Matematikos ir informatikos institutas (1995–1996 metų).

Personalinės bibliografijos leidiniai skirti aštuoniolikai asmenų. Be asmenvardžių, kai kuriuose leidiniuose yra dalykų rodyklės. Knygose paskelbta literatūros apie žymesnius fizikus ir matematikus sąrašų.

Chemijos mokslai. 851 Lietuvos chemikų leidinys ir literatūra apie chemikus suregistruota Raimondos Daivos Jankauskienės ir Danutės Onos Kimtienės knygoje „Lietuvos chemikai“ (1999). Disertacijos aprašytos leidinyje „Lietuvos chemikų disertacijos, 1947–1989“ (1991).

Kelėtą *teminių* bibliografijos rodyklių išleido Lietuvos technikos biblioteka („Makulatūros, popieriaus ir kartono gamybos atliekų panaudojimas“, 1989; „Netradicinio kuro panaudojimas energetikoje ir transporte“, 1991), TSRS mokslų akademijos Cheminės kinetikos ir struktūros mokslo taryba toliau leido rodyklę „Bibliografija rabot v oblasti organičeskoj kvantovoj chimiji“ (1985–1988 metų, 1987–1989).

Epizodinių savo *darbuotojų darbų* sąrašų paskelbė Chemijos institutas. 1967–1997 metų Biochemijos instituto darbuotojų leidiniai ir straipsniai suregistruoti knygoje „Biochemijos institutui 30“ (1997), Vilniaus universiteto Chemijos fakulteto darbuotojų leidiniai – Zenono Mačionio knygoje „Vilniaus universiteto Chemijos fakultetas“ (2000).

Išleisti *personalinės* bibliografijos leidiniai apie šešiolika chemikų.

Žemės mokslai. *Šakinių* bibliografijos rodyklių fondas beveik nepasipildė. Lietuvos geologijos tarnyba savo 1995–1997 metų veiklos rezultatų apžvalgoje paskelbė Lietuvos geologų publikacijų ir spaudos geologijos tematika rodyklės (1996–1998). Birutė Railienė sudarė rodyklę „Geologijos-mineralogijos mokslų disertacijos Lietuvoje, 1953–1993 m.“ (1994). Pasirodė kraštotyros literatūros rodyklės „Pažinkime gimtąjį kraštą“ tęsinys, aprėpiantis 1976–1985 metus (1992).

Kelios *teminės* bibliografijos rodyklės skirtos hidrologijos tematikai (M. Lasinsko „Lietuvos upių nuotėkio tyrimai“, 1994; „Vandens kokybė, 1996–1998“, 1998).

„Gimtinės“ laikraščio *turinio rodyklės* nuolat rengė Kazys Račkauskas (1991, 1993, 1995, 1997, 1999). Jų tiražas sumažėjo nuo penkių tūkstančių egzempliorių iki trijų šimtų.

Pasirodė keletas *kolektyvų darbų* sąrašų. Knygoje „Geografijos institutas, 1990–2000“ (2000) suregistruotos jo darbuotojų knygos ir straipsniai. Paminklų apsaugos ir kraštotyros draugija paskelbė rodyklę „Draugijos 1961–1986-ųjų m. leidiniai“ (1987). Išleistas Povilo Višinskio viešosios bibliotekos kraštotyros darbų katalogas (1995).

Personalinės bibliografijos leidinių sistema pasipildė leidiniais apie aštuonis žymiausius geodezininkus, geofizikus, geologus, geografus, kraštotyryninkus. Tokių literatūros sąrašų paskelbta ir knygoje bei žurnaluose.

Biologijos mokslai. Botanikos bibliografijoje reikšmingiausias įvykis buvo rodyklės „Lietuvos botanika“ tęsinio, aprėpiančio 1971–1975 metus, pasirodymas (1988). Feromonų 1924–1990 metų tyrimų ir atsiliepimų apie juos sąrašą paskelbė A. ir Z. Skirkevičiai knygoje „Feromonų tyrimai Lietuvoje“ (1992).

Svarbiomis bibliografijos priemonėmis pasipildė zoologijos bibliografijos leidinių fondas. Tai 1721–1980 metų literatūrą apimanti rodyklė „Lietuvos gyvūnija“* (1988), bibliografijos rodyklės „Lietuvos astakologija“ tęsinys, aprėpiantis 1981–1985 metus (1989), literatūros sąrašas Stasio Biziulevičiaus knygoje „Lietuvos zoologijos istorijos bruožai“ (1999). Algimantas Jakimavičius paskelbė 1949–1997 metų ornitologijos literatūros („Acta zoologica Lithuanica“, 1997, t. 6) ir 1962–1986 metų saugomų teritorijų entomologinės literatūros sąrašus („Acta entomologica Lithuanica“, 1988, t. 9).

Mokslinio tyrimo institutai paskelbė savo *darbuotojų publikacijų* sąrašus (Biologijos, zoologijos ir parazitologijos institutas – 1949–1990 metų publikacijas Juozo Virbicko ir A. Jakimavičiaus knygoje „Lietuvos mokslų akademijos Zoologijos ir parazitologijos institutas“, 1995; Botanikos institutas – 1993–1999 metų savo mokslinės veiklos ataskaitose; Ekologijos institutas du leidinius „Ekologijos instituto darbų bibliografija“, aprėpiančias 1990–1997 metus, 1996, 1998; jo Chemorecepcijos laboratorija – dvidešimties metų publikacijas leidinyje „Pheromones“, 1995, vol. 5, no. 1/2; Biotechnologijos institutas – leidinyje „Biotechnologijos institutas, 1975–2000“, 2000, ir kt.).

Personalinės bibliografijos leidiniai skirti devyniems biologams. Knygoje ir tęstiniuose leidiniuose paskelbti bibliografijos sąrašai apie kitus žymesnius biologus.

Technika. Technikos mokslai. Per penkiolika metų išleisti 84 bibliografijos leidiniai. Dar 22 bibliografijos priemonės paskelbtos knygoje ir žurnaluose. Leidinius rengė Lietuvos technikos biblioteka, aukštosios mokyklos ir kitos įstaigos bei organizacijos.

Absoliučios daugumos bibliografijos leidinių tiražas neviršijo 200 egz.

Pasirodė bibliografijos leidiniai įvairių technikos mokslų klausimais: medžiagotyros („Medžiagotyros darbų bibliografija, 1981–1985“, 1987), literatūros rodyklė „Mokslinės techninės draugijos Lietuvoje“ (1999), gamybos organizavimo („Kokybės valdymo sistema“, 2000; „Gamybos atliekų panaudojimas“, 1999, ir kt.), energetikos („Energetikos ir vandens ūkio bibliografija“, 1986 rus., 1987 liet., aprėpianti 1976–1985 me-

tus; „Šilumos mainų tyrimo darbų bibliografija, 1981–1985“, 1987; „Šilumos mainų bibliografija“ knygoje „Energetika, šilumos mainai, šiluminė fizika“, 1990; „Netradicinės energijos panaudojimas“, 1998, ir kt.), radioelektronikos (1976–1990 metų „Techninės kibernetikos darbų bibliografija“, 1986, 1987, 1993, ir kt.), statybos („Vandens ūkio inžinerija, 1968–1998“, 2000; „Šilumos taupymo galimybės“, 1996; „Pastatų ir statinių rekonstrukcija, sustiprinimas ir remontas“, 1989, ir kt.), transporto („Automobilizmas“, 1995; „Lengvųjų automobilių remontas ir eksploatacija“, 1996, ir kt.). Dauguma teminės bibliografijos leidinių pagal nusistovėjusią tradiciją ir atsižvelgiant į greitus techninės literatūros senėjimo tempus apėmė kelių pastarųjų metų literatūrą. Išleista nemažai standartų, techninių sąlygų, normų ir normatyvų, instrukcinių aktų, galiojančių įsakymų sąrašų.

Ištaigos ir organizacijos išleido per penkiolika savo leidinių ir *darbuotojų darbų* rodyklių bei sąrašų (Sajunginio techninės estetikos mokslinio tyrimo instituto Vilniaus filialas – „Techninė estetika. Meninis konstravimas. Ergonomika“, apimanti 1980–1985 metus, 1987; Lietuvos energetikos institutas – „Lietuvos energetikos instituto šilumos mainų, medžiagotyros, techninės kibernetikos, energetikos ir vandens ūkio darbų bibliografija, 1991–1995“, 1996, ir 1996–1999 metų tęsinį knygoje „1996–1999 m. veiklos apžvalga“, 2000; Lietuvos žemės ūkio universitetas – „Mašinų gamybos ir serviso katedra, 1949–1999“, 1999, ir „Hidrotechnikos katedra, 1949–1999“, 1999; Kauno technologijos universitetas – „Kauno technologijos universiteto Šilumos ir atomo energetikos katedros darbuotojų darbų bibliografija, 1922–1997“, 1998, ir „Kauno technologijos universiteto Silikatų technologijos katedra, 1940–2000“, 2000; Lietuvos vandens ūkio institutas – „Lietuvos vandens ūkio institutas, 1950–2000“, 2000; Klaipėdos universitetas – „Klaipėdos universiteto Laivybos katedrai 10 metų“, 2000, ir kt.).

Personalinės bibliografijos leidiniai skirti devyniolikai technikos mokslininkų ir specialistų. Keletas bibliografijos sąrašų paskelbta knygose.

Technikos ir žemės ūkio personalinės bibliografijos leidinių apžvalgą paskelbė Stasė Matulaitytė („Knygotyra“, 1997, t. 24).

Žemės ir miškų ūkis. Žemės ir miškų ūkio mokslai. Iš visos bibliografijos produkcijos šios tematikos bibliografijos leidinių skaičius ir toliau buvo nedidelis. Pasirodė 41 bibliografijos leidinys ir 21 knygos ir žurnalo vidinė bibliografijos priemonė. Juos rengė mokslinio tyrimo institutai, aukštosios mokyklos.

Daugumos bibliografijos leidinių tiražai neviršijo 200 egzempliorių.

Svarbiausios *teminės* bibliografijos rodyklės: leidinio „Dendroklimatochronologija“ tęsinys, aprėpiantis 1971–1980 metus (1998), ir „1936–1996 metų laikotarpio bibliografija“ knygoje „Pelkinių dirvožemių naudojimas“ (1996).

Išleista *kolektyvų darbų* rodyklių ir sąrašų. Knygoje „Lietuvos miškų ūkio institutas, 1950–2000“ (2000) paskelbta rodyklė apima apie pustrčio šimto leidinių ir

straipsnių. Savo darbuotojų publikacijas suregistavo Lietuvos žemdirbystės institutas (knygoje „Lietuvos žemdirbystės institutas“, 1998), jo Vokės (knygoje „Lietuvos žemdirbystės instituto Vokės filialas“, 2000) ir Vėžaičių filialai („Mokslo darbų bibliografija, 1952–1991 m.“ (1993), Lietuvos žemės ūkio mechanizacijos ir elektrifikacijos mokslinio tyrimo institutas (d. 3, aprėpianti 1981–1985 metus, 1987), Lietuvos vaisių ir daržovių ūkio mokslinio tyrimo institutas (1938–1988 metų, 1989), Lietuvos žemės ūkio akademija (rodyklės tęsinys, apimantis 1976–1985 metus, 1988, ir 1924–1994 metus knygoje „Lietuvos žemės ūkio akademija“, 1994), Lietuvos žemės ūkio universitetas (1994–1998 metų publikacijas knygoje „Universitetinio žemės ūkio mokslo raida Lietuvoje“, 1999). Išleista „Lietuvos veterinarijos akademijos dėstytojų knygų ir straipsnių bibliografinės rodyklės, 1937–1983“ antroji dalis (1986).

Dažniausiai jubiliejų proga pasirodė *personalinės* bibliografijos leidiniai apie trisdešimt du mokslininkus ir specialistus. Knygose ir tęstiniuose leidiniuose paskelbti literatūros sąrašai bei rodyklės, skirti kitiems miškų ir žemės ūkio specialistams.

Sveikatos apsauga. Medicinos mokslai. Per penkiolika metų pasirodė 78 bibliografijos leidiniai. Be to, išspausdintos 108 knygos ir žurnalo vidinės bibliografijos priemonės. Jas rengė ir leido Lietuvos medicinos biblioteka, aukštosios mokyklos, kitos įstaigos ir organizacijos.

Leidinių tiražai, palyginti su ankstesniu laikotarpiu, gerokai sumažėjo.

Lietuvos medicinos biblioteka toliau rengė *šakines* bibliografijos rodykles. Pasirodė leidinio „Lietuviškoji medicininė literatūra“ dešimtas (1986) ir vienuoliktasis (1992) tomai. Taigi medicinos knygų ir straipsnių bibliografinė apskaita dabar aprėpia laikotarpį iki 1983 metų imtinai. Biblioteka toliau leido metininką „Medicinos periodika“. Jame dabar registruojami ne tik spausdintiniai periodiniai ir tęsiamieji leidiniai, bet ir duomenų bazės kompaktiniuose diskuose. Nuo 1995 metų Lietuvos medicinos biblioteka su Pasaulio sveikatos organizacijos dokumentacijos centru pradėjo leisti metininką „Pasaulinės sveikatos organizacijos leidiniai Lietuvos medicinos bibliotekoje“. Biblioteka taip pat skelbė mainų ir labdaros būdu gautos literatūros sąrašus.

1987 metais nutrūko Sveikatos apsaugos ministerijos bibliografijos rodyklės „Lietuvos TSR medikų išradimų ir racionalizacinių pasiūlymų bibliografinė rodyklė“ leidimas (išėjo leidiniai, aprėpiantys 1982–1983 ir 1984–1986 metus).

Kaip ir ankstesniu metu laikotarpiu, bibliografijos leidinių daugumą sudarė *teminės* profesinės ir populiariosios bibliografijos priemonės. Jos skirtos viduriniam medicinos personalui, platesniesiems skaitytojų sluoksniams. Tai literatūros sąrašai ir rodyklės sveikatos apsaugos organizavimo (1991–1993), alkoholizmo ir narkomanijos (1988, 1997), vidurinio medicinos personalo darbo organizavimo (1993), šeimos gydytojo darbo (1992), dispanserizacijos (1986) ir kitais aktualiais klausimais.

Bibliografijos sąrašus ir apžvalgas įvairių medicinos sričių (farmakologijos, higienos, infekcinių ligų, neurologijos, patologijos, pediatrijos, kardiologijos, virškinimo

sistemos ligų ir kt.) klausimais nuolat skelbė žurnalas „Sveikatos apsauga“ (vėliau – „Medicina“).

Išleista *personalinės* bibliografijos leidinių. Jie skirti trisdešimt dviem mokslininkams, pedagogams, kitiems žymiems medicams. Personaliniai literatūros sąrašai taip pat skelbti knygoje ir periodikoje.

Istorija. Istorijos mokslai. Per penkiolika metų išleisti 43 bibliografijos leidiniai. Knygoje ir žurnaluose paskelbtos 94 bibliografijos priemonės. Daugiau nei trečdalį iš jų parengė ir išleido Lietuvos istorijos institutas.

Daugumos tiražai svyravo nuo 100 iki 200 egzempliorių.

Be to, knygoje, tęsiamuosiuose ir periodiniuose leidiniuose buvo paskelbtos 95 bibliografijos priemonės. Per pastarąjį dešimtmetį jų smarkiai padaugėjo.

Pasirodė reikšmingų *šakinių* bibliografijos rodyklių. Išėjo bibliografijos leidinio „Lietuvos TSR istorijos bibliografija“ tęsiniai, aprėpiantys 1971–1975 metus (autorės Ona Adomonienė ir Rita Strazdūnaitė, 1975), ir darbų, kurių tyrimo objektas yra Lietuvos istorija iki 1990 metų kovo 11 dienos, rodyklė (sudarė Irena Tumelytė, 1996). Tarybinio laikotarpio disertacijos suregistruotos leidinyje „Lietuvos istorijos disertacijos, 1940–1990“ (1992). Fundamentinių bibliografijos leidinių „Lietuvos archeologijos bibliografija, 1782–1998“ (2000) sudarė Adolfas Tautavičius. Jame per 17 tūkst. bibliografinių įrašų. Chronologinėje literatūros rodyklėje įvairiaaspėktę paiešką garantuoja asmenvardžių, vietovardžių ir dalykų rodyklės. Archeologijos bibliografijos priemonių sąrašas paskelbtas tęsiamajame leidinyje „Lietuvos archeologija“ (1998). Bibliografijos rodyklę „Žydų tema Lietuvos spaudoje, 1985–1989“ (2000) išleido Valstybinis Vilniaus Gaono žydų muziejus.

Sudaryta keletas *leidinių turinių* rodyklių. „Lietuvos kovų archyvo“ dvidešimties tomų turinys paskelbtas 21-ajame tome (1997), istorinės tematikos teminis straipsnių sąrašas – leidinyje „Znad Wilii“ (1999).

Lietuvos istorijos institutas toliau skelbė savo *darbuotojų darbų* sąrašus. „Lietuvos istorijos metraštyje“ išspausdinti metiniai 1985–1998 metų sąrašai (sudarė Rita Strazdūnaitė). Pastarųjų metų mokslinių publikacijų metiniai sąrašai pradėti skelbti instituto ataskaitose „Mokslinė veikla“.

Svarbių *teminių* bibliografijos apžvalgų ir sąrašų paskelbta leidinyje „Užsienio lituanistika“ (apie Lietuvos krikštą ir jo reikšmės vertinimą lietuvių ir lenkų istoriografijoje, 1993; apie Antrojo pasaulinio karo ir jo padarinių traktavimą istorikų darbuose, 1995; užsienio autorių darbų apie Lietuvą apžvalgos, 1993, 1997 ir kt.; apie Lietuvos tautinių bendrijų istorijos tyrinėjimus Rytų Europoje, 1993 ir kt.). Knygos ir straipsniai genocido tematika suregistruoti knygoje „Lietuvos gyventojų genocidas“ (1992, t. 1). Atsiminimų apie tremtį sąrašas paskelbtas leidinyje „Lietuvos gyventojų trėmimai 1940–1941, 1944–1953 metais sovietinės okupacinės valdžios dokumentuose“ (1995).

Keletas literatūros sąrašų skirta Lietuvos *vietovių istorijai* (knygoje „Nepriklausomybės kovos Pasvalio krašte 1918–1919 metais“, 1997; „Kaišiadorys: miesto ir apylinkių praeitis“, 1999; „Žiobiškis“, 2000, ir kt.).

Toliau gausiai leisti *personalinės* bibliografijos leidiniai. Jie skirti trisdešimt dviem istorikams. Personalinės bibliografijos sąrašų taip pat paskelbta knygose ir žurnaluose.

Etnografijos bibliografijos srityje vaisingai dirbo Vacys Milius. Jis nuolat publikavo etnografijos literatūros sąrašus „Etnografijos“ metraščiuose (1991, 1998), leidinyje „Liaudies kultūra“ (1997). Etninės kultūros leidinių sąrašai paskelbti leidinyje „Etninės kultūros renginiai Lietuvoje“ (2000).

„Žemaičių etnologijos bibliografiją“ 1997 metais išleido V. Milius. Literatūros rodyklėje aprašyti XIX–XX a. (iki 1995 metų imtinai) knygos ir straipsniai. 1988 metais autorius parengė ir bibliografijos rodyklę „Lietuvių liaudies papročiai“. Abiejuose leidiniuose medžiaga klasifikuojama teminiu principu.

120 padavimų ir sakmių aprašyta B. Buračo knygoje „Pasakojimai ir padavimai“ (1996).

Iš *personalinių* bibliografijos priemonių minėtinos literatūros rodyklės apie Juozą Kudirką (1999) ir Norbertą Vėlių (1997 ir knygoje apie jį 1999).

Bibliografinių šaltinių apie papročius sąrašas pateiktas Balio Buračo knygoje „Lietuvos kaimo papročiai“ (1993).

Ekonomika. Ekonomikos mokslai. Pagal leidinių skaičių ekonomikos bibliografijos leidiniai ir toliau užėmė antrąją vietą (po universaliųjų). Jų pasirodė 127. Knygose ir žurnaluose paskelbta tik 16 vidinių bibliografijos priemonių. Daugiausia nedidelės apimties bibliografijos rodyklių ir sąrašų išleido Lietuvos technikos biblioteka.

Bibliografijos leidinių tiražai, palyginti su ankstesniaisiais metais, gerokai smuko.

Svarbiausias ir stambiausias leidinys – Lietuvos technikos bibliotekos bibliografijos rodyklės „Lietuvos TSR liaudies ūkio ekonomika“ tęsinys, aprėpiantis 1976–1980 (1986), 1981–1985 (1992) ir 1986–1992 metus (1997).

Ir toliau didžiausią bibliografijos priemonių dalį sudarė *teminiai* literatūros sąrašai bei rodyklės, kuriose atsispindėjo kelerių metų knygos, straipsniai ir kitų rūšių spaudiniai. Smarkiai pasikeitė jų tematika – pastaraisiais metais ėmė vyrauti rinkos ekonomikos problematika: „Smulkaus ir vidutinio verslo plėtra“ (1998), „Ipotekinė kreditavimo forma“ (1996), „Privatizavimas: naujos problemos“ (1996), „Naujos ūkininkavimo formos“ (1995), „Verslas paslaugų sferoje“ (1995) ir t. t.

Dalis bibliografijos leidinių buvo skirta kitų rūšių dokumentams: standartams, techninėms sąlygoms, patentams, užsienio firmų žinynams, techninės informacijos leidiniams ir kt.

Iš didesnių *žurnalų turinių rodyklių* minėtina „Darbas ir poilsis, 1969–1985“ rodyklė (1986).

Pasirodė keletas bibliografijos leidinių, skirtų *kolektyvų darbams*. Ekonomikos institutas rusų kalba paskelbė savo 1985–1986 metų darbų referatinį bibliografijos rinkinį (1987). Išleista „Ekonominės kibernetikos ir finansų fakulteto dėstytojų mokslinių leidinių bibliografija“, apimanti 1981–1985 metus (1986). Didelę savo darbų rodyklę knygoje „Dėstytojai – klausytojams“ (1989) paskelbė Liaudies ūkio vadovaujančių darbuotojų ir specialistų kvalifikacijos kėlimo institutas.

Pasirodė vienuolika *personalinės* bibliografijos leidinių. Knygose ir žurnaluose taip pat paskelbta personalinių literatūros sąrašų.

Politika. Politikos mokslai. Pasirodė 13 šios tematikos bibliografijos leidinių, paskelbtos 22 knygos ir žurnalo vidinės bibliografijos priemonės. Tarybiniais metais šioje srityje produktyviausiai reiškėsi Valstybinė respublikinė biblioteka.

Leidinių tiražai svyravo nuo 100 iki 3 tūkst. egzempliorių.

Tarybiniais metais vyraujanti bibliografijos priemonių tematika – TSKP ir LKP. Išliekamosios vertės turi katalogas „LKP 1918–1940 metų leidiniai Lietuvos TSR istorijos ir etnografijos muziejuje“ (1986).

Atkūrus Lietuvos valstybingumą pasirodė vertingų bibliografijos priemonių. „Politinės minties Lietuvoje bibliografija“ paskelbta žurnale „Politologija“ (1993, t. 3/4). Literatūros rodyklėje suregistruota apie pusantro tūkstančio pavadinimų publikacijų, paskelbtų 1904–1941 metais. Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas išleido bibliografijos rodyklę „Politikos mokslai Lietuvoje 1988–1999 m.“ (2000). Patobulinus metodiką ir garantavus reguliarius tęsinius, ji galėtų tapti pagrindine bibliografijos priemonių sistemos grandimi.

Parengta *personalinės* bibliografijos priemonių, kurių dauguma skirta Lietuvos komunistų partijos veikėjams. Atskirais leidiniais pasirodė rodyklės apie Algirdą Mykolą Brazauską (1994), Aleksandrą Jakševičių (1988), o knygoje ir žurnaluose – apie kitus politikus.

Du bibliografijos leidinius, skirtus moterų sąjūdžiui ir organizacijoms, parengė Ona Voverienė: „Lietuvos moterys: mintys, svajonės, problemos“ (1995, su bendraaut.) ir „Lietuvos moterų lygos publikacijos“ (1995).

Valstybė ir teisė. Teisės mokslai. Ši šakinė bibliografija dėl teisės dokumentų specifikos plėtojosi silpnai. Išleisti 4 nedidelės apimties bibliografijos leidiniai, o knygoje ir žurnaluose paskelbtos 5 bibliografijos priemonės.

Lietuvos teismo ekspertizės institutas parengė savo mokslo darbų rodyklių, išleistų 1971, 1976, 1982 ir 1986 metais, tęsinį, aprėpiantį 1986–1995 metus (1996). Teisinės informacijos centro leidiniai subibliografuoti žurnale „Teisės problemos“ (1999, nr. 3).

Dvi bibliografijos priemonės skirtos Mykolui Römeriui: trumpas jo spausdintų darbų sąrašas paskelbtas leidinyje „Lietuvių atgimimo istorijos studijos“ (1996, t. 13), o išsami mokslinių ir publicistinių darbų bei literatūros apie jį chronologinė rodyklė išspausdinta studijoje „Mykolo Römerio mokslas apie valstybę“ (1997).

Pagrindinių Lietuvos įstatymų šaltinių apžvalgą paskelbė Birutė Poškutė (žurnale „Tarp knygų“, 1997, balandis).

Kultūra. Mokslas. Švietimas. Bendras šios tematikos bibliografijos leidinių skaičius – 96. Knygose ir žurnaluose paskelbta 113 bibliografijos priemonių. Daugiausia leidinių parengė Vilniaus universitetas ir Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka.

Daugumos bibliografijos leidinių tiražai – 100–300 egzempliorių.

Bendrieji klausimai. Einamoji informacija apie naujienas nuo 1999 metų pradėta skelbti leidinyje „Kultūros aktualijos“.

Pasirodė keletas *teminės* bibliografijos priemonių. Leidinyje „Užsienio lituanistika“ (1994, kn. 3) paskelbtos apžvalgos „Lietuvos katalikų konfesinės inteligentijos kultūrinė veikla XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje naujojoje lietuvių istoriografijoje“, ir lietuvių ir lenkų autorių 1970–1991 m. darbų tema „Reformacija ir Lietuvos kultūra“ sąrašas.

Leonas Gudaitis sudarė sisteminę tęsiamąjį leidinį „Darbai ir dienos“ dvidešimties tomų *turinio rodyklę*, aprėpiančią 1930–1999 metus (1999).

Mokslas. Mokslotyra. Šiai tematikai atstovauja keletas smulkių literatūros sąrašų, išleistų 35–180 egz. tiražu. Tai Kauno technologijos universiteto bibliotekos parengta literatūros rodyklė „Mokslinių darbų ruošimo metodika ir bibliografinis apipavidalinimas, 1978–1985“ (1986), Lietuvos technikos bibliotekos rodyklės „Mokslo tiriamųjų ir projektavimo konstravimo organizacijų darbo efektyvumo didinimas“ (1986) ir „Inovacijų valdymas įmonėje“ (1997).

Mokslinė techninė informacija. Šios tematikos bibliografijos leidinius rengė Lietuvos informacijos institutas ir Lietuvos technikos biblioteka. Institutas nuolat skelbė metines savo veiklos rezultatų rodykles, apimančias 1992–1997 metus (1993–1998). Minėta biblioteka išleido literatūros rodyklę „Informacijos sistema mažoje įmonėje, 1996–2000“ (2000).

Pedagogika. Pasirodė svarbių bibliografijos priemonių švietimo istorijos klausimais. Apžvalgos „Mokslo ir švietimo istorija“, „Lietuvos švietimo raida užsienio mokslinėje literatūroje, 1979–1994“ paskelbtos „Užsienio lituanistikos“ leidinyje (1993; 1995, kn. 4). 1547–1999 metų lietuviškų elementorių rodyklė pateikta leidinyje „Lietuviški elementoriai“ (2000). Kauno kultūros rūmų knygynas salonas išleido parodos katalogą „... iš lietuviško vadovėlio istorijos“ (1997), o Šiaulių „Aušros“ muziejus – parodos katalogą „Mokykliniai vadovėliai“ (1997). Aukštojo mokslo istorijai reikšmingų bibliografijos leidinių parengė Vilniaus universiteto bibliografai: „Vilniaus universitetas, 1918–1944“ (1998), „Vilniaus universitetas, 1940–1977 m.“ (1979), „Vilniaus universitetas, 1978–1990“ (1998) ir „Vytauto Didžiojo universitetas, 1918–1944“ (2 d., 1998–1999), „Vytauto Didžiojo universitetas, 1978–1989“ (1991).

Dauguma bibliografijos priemonių skirtos bendrojo lavinimo mokyklos problemoms. Tai vadovėlių sąrašai, bibliografijos leidiniai, skirti pedagogų savišvietai. 1988 metais pasirodė gerokai politizuota bibliografijos rodyklė „Rekomenduojama literatūra užklasiniam skaitymui“ (1988). Aktualumą prarado ir R. Bikuličiaus bei S. Stašaičio literatūros rodyklė „Lietuvos TSR istorijos mokymo metodikos tarybinės literatūros bibliografija, 1940–1985“ (1986).

Keletą bibliografijos leidinių parengė aukštosios mokyklos („Dėstymo metodika aukštojoje mokykloje“, 1987; „Studentų mokslo tiriamasis darbas“, 1987; „Vzaimosviaz“ vysšej školy s proizvodstvom“, 1987, rus.).

Fizinė kultūra ir sportas. Informaciją apie naujus šios tematikos leidinius skelbė žurnalas „Sporto mokslo žinios“ (nuo 1995 metų – „Sporto mokslas“).

Dvi knygos ir žurnalo vidinės bibliografijos priemonės skirtos istorinei tematikai. Tai apžvalga „Periodinė Lietuvos sporto spauda 1922–1940 metais“ („Sporto mokslas“, 1996, nr. 2) ir „Literatūra buriavimo istorijos Kaune klausimais“ (D. Palukaičio knygoje „Buriavimas Kaune“, 2000).

Sporto mokslininkams vertinga Fizinės kultūros ir sporto valstybinio komiteto Respublikinio sporto metodikos kabineto 1988 m. išleista J. ir A. Žilinskių rodyklė „Tematika naučnych dokladov na konferencijach Pribaltijskich respublik i Bielorusšiji po voprosam fizičeskoj kultury i sporta“.

Spauda, radijas, televizija. Tęsiamasis leidinys „Žurnalistika“ toliau skelbė „LTSR spaudos ir TVR bibliografiją“ (1983–1986, kn. 12–15).

Martyno Mažvydo katekizmo sukakčiai Pirmosios lietuviškos knygos 450 metų sukakties minėjimo valstybinė komisija ir Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka išleido knygą „Pirmosios lietuviškos knygos sukaktis: dokumentai, bibliografija, kronika“ (1998, taip pat CD-ROM). Joje yra per tūkstantis trys šimtai bibliografinių įrašų, aprėpiančių 1995–1998 metų rugsėjį.

Kultūrinis švietimas. Išleisti du šios tematikos bibliografijos leidiniai. Pasirodė literatūros rodyklų „Liaudies tradicijos“ (1967) ir „Kultūros-švietimo darbuotojui“ (1973) tęsinys „Kultūrinis švietimas. Liaudies tradicijos ir civilinės apeigos“ (1988). Puspenkto tūkstančio įrašų turinčioje rodyklėje aprašyta literatūra kultūrinio švietimo, švenčių, tradicijų, papročių ir apeigų klausimais. 1986 ir 1987 metais išleistos metinės aprėpties rodyklės „Kultūros ir sporto kompleksai“.

Bibliotekininkystė. Bibliografija. Pagrindinį vaidmenį informuojant apie naują šios tematikos literatūrą atliko žurnalas „Bibliotekų darbas“. Jis nuolat skelbė literatūros apžvalgas „Bibliotekininkystės ir bibliografijos naujienos“, „Sajunginėje bibliotekinėje spaudoje“ ir „Socialistinių šalių bibliotekinės spaudos puslapiai“.

Reikšmingiausi šakinės bibliografijos leidiniai yra: „Bibliotekininkystė Tarybų Lietuvoje“ (tęsiniai, apimantys 1981–1985, 1988 ir 1986–1990 metus; 1996), Birutės Knizikevičienės „Bibliografija. Bibliotekinė kraštotyra: teorija ir praktika“ (1986).

Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka išleido sąrašą „Lietuvos bibliotekinių, bibliografinių, knygotyriminių ir informatikų disertacijos, 1960–1990“ (1992), referatines apžvalgas – Vytauto Gudaičio „Tarybų Lietuvos bibliotekininkystės mokslas, 1981–1985“ (1989) ir šių eilučių autoriaus „Tarybų Lietuvos bibliografijos mokslas“ tęsinį, aprėpiantį 1983–1985 metus (liet. ir rus., 1986).

Keletas bibliografijos priemonių skirta bibliotekininkystės istorijai. Danutės Katanaskaitės knygoje „Vilniaus universiteto mokslinės bibliotekos rankraščiniai ir spausdinti katalogai“ (1990) paskelbti trys šios tematikos bibliografijos sąrašai. Minimos bibliotekos metraštyje (1995 metų, 1997) paskelbtas literatūros apie bibliotekos 425 metų jubiliejų sąrašas. Monografijoje „Bibliotekininkystės studijos Vilniaus universitete“ (1999) išspausdintas chronologinis 1953–1999 metų literatūros šia tema sąrašas. 1948–1999 metų literatūros sąrašas įdėtas knygoje „Viečio miesto bibliotekos istorijos puslapiai, 1940–2000“ (2000).

Paminklų apsaugos ir kraštotyros draugija išleido bibliografijos rodyklę „Bibliotekininkai kraštotyros baruose“ (1987).

Muziejininkystė. 1982–1987 metais išleista muziejininkystės literatūra aprašyta leidinyje „Naujausia muziejininkystės literatūra“ (1987). Apie naują literatūrą nuo 1995 metų nuolat informavo leidinys „Muziejininkystės biuletenis“.

Apie trisdešimt bibliografijos priemonių – įvairių kultūros ir švietimo *kolektyvų darbų* sąrašai ir rodyklės. Kruopščiai savo publikacijų apskaitą vykdė Pedagogikos institutas („Pedagogikos mokslinio tyrimo instituto leidiniai, mokslinių bendradarbių knygos ir straipsniai, 1983–1987“, 1989; 1988–1992 metų tęsinys, 1993, ir 1993–1997 metų, 1998). Išleista „Kultūros ir meno instituto mokslo darbų bibliografija, 1997–1999“ (2000).

Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka išleido savo leidinių katalogų tęsinius, apimančius 1979–1988 (1989) ir 1993–1998 metus (1998). Savo darbuotojų publikacijų apskaitą vykdė ir Vilniaus universiteto biblioteka „Bibliotekos metraštyje“ (1958–1991 metų, 1993; 1992–1995 metų, 1997; 1996–1999 metų, 1999). Lietuvos technikos biblioteka parengė rodyklės „RMTB bibliografiniai leidiniai, 1957–1981“ tęsinį, aprėpiantį 1982–1992 metus (1993).

Panašių bibliografijos rodyklių paskelbė ir aukštosios mokyklos. Jos išspausdintos knygos „Vilniaus technikos universitetas, 1956–1996“ (1996), „VTU mokslo darbuotojų publikacijos“ (1993), „Lietuvos kūno kultūros institutas, 1945–1995“ (1995), išleistos atskirais leidiniais „Vilniaus pedagoginio instituto leidinių, dėstytojų leidinių, disertacijų autoreferatų ir išradimų bibliografinė rodyklė, 1970–1989“ (1995), „Šiaulių pedagoginio instituto leidinių, darbuotojų knygų ir straipsnių bibliografija“ (1993), „Šiaulių universiteto Specialiosios pedagogikos fakulteto dėstytojų mokslo ir kitų spaudinių bibliografija, 1960–2000 m.“ (2000), „Klaipėdos universiteto dėstytojų publikacijos“ (2000).

Vienintelę išimtį tarp kitų tipų mokyklų sudarė Kėdainių rajono Akademijos vidurinė mokykla, paskelbusi mokytojų ir mokinių publikacijų, literatūros apie mokyklą chronologinį sąrašą „Spauda apie Akademijos vidurinę mokyklą, 1988–1996 mokslo metai“ (1997).

Vadovėlių Brailio raštu, išleistų Kauno aklųjų institute 1929–1940 metais, sąrašą paskelbė Valentinas Vytautas Toločka savo knygoje „Lietuvos aklųjų švietimo raida iki 1940 m.“ (1994).

Tęsimajame leidinyje „Žurnalistika“ buvo skelbiami Žurnalistų sąjungos narių knygų sąrašai.

Kultūros ir švietimo darbuotojams paprastai jų gyvenimo sukažčių proga išleistos dvidešimt devynios *personalinės* bibliografijos priemonės. Knygose ir žurnaluose paskelbti *personalinės* bibliografijos sąrašai, skirti dvidešimt penkiems kultūrininkams.

Filologijos mokslai. 1986–2000 metais pasirodė 69 bibliografijos leidiniai ir 143 knygos ir žurnalo vidinės bibliografijos priemonės. Pastarųjų nuolat gausėjo. Daugiausia filologijos tematikos leidinių parengė ir išleido bibliotekos.

Jų vidutinis tiražas 100–300 egzempliorių.

Kalbotyros bibliografijos leidinių sistema pasipildė naujomis „Lietuvių kalbotyros“ rodyklėmis, aprėpiančiomis 1917–1929 metus (1987), 1930–1943 metus (1990), 1973–1976 metus (1995) ir 1977–1980 metus (1997). Taigi kalbotyrininkai jau turi bibliografijos leidinius, kuriuose suregistruota literatūra nuo 1917 metų iki šių dienų.

Platus bibliografijos sąrašas pateiktas Zigmo Zinkevičiaus knygoje „Lietuvių kalbos istorija. Rodyklės ir bibliografija“ (1995). Jame aprašytos 1967 knygos ir straipsniai. Jų aprašai išdėstyti temine tvarka.

Lietuvių kalbos frazeologijos literatūros rodyklę sudarė Zita Šimėnaitė (1998). Joje suregistruotos 1956–1997 metais išleistos knygos, disertacijų santraukos, straipsniai, recenzijos.

Kalbotyros leidinių apžvalgų, kurios apėmė trejus–penkerius metus, paskelbta tęsiamuosiuose leidiniuose „Kalbotyra“ (1999), „Užsienio lituanistika. Humanitariniai mokslai“ (1997). Naujų terminų žodynų, lietuvių terminologijos ir terminografijos literatūros sąrašų, apžvalgų paskelbė tęsiamieji leidiniai „Terminologijos vagos“ (1994), „Terminologija“ (1996–1998).

Keletas svarbių bibliografijos priemonių paskelbta kituose tęsiamuosiuose ir periodiniuose leidiniuose. „Mūsų kalba“ publikavo savo turinio rodyklės tęsinį, apimančią 1979–1984 metus (1987), „Kalbos kultūra“ – 41–50 sąsiuvinii rodyklę (1986) ir kt.

Iš svarbesnių *kolektyvų darbų* sąrašų minėtinas Vilniaus universiteto Klasikinės filologijos katedros dėstytojų 1940–1992 metais parengtų leidinių lotynų kalba sąrašas (knygoje „Klasikiniai humanitarinio ugdymo pagrindai“, 1999), Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto „Leidinių katalogas, 1996–1999“ (2000).

Padaugėjo kalbininkams ir vertėjams skirtų *personalinės* bibliografijos priemonių. Išleisti bibliografijos leidiniai apie keturiolika kalbininkų. Knygose, tęsiamuosiuose ir periodiniuose leidiniuose paskelbtos bibliografijos priemonės dar apie keliolika kalbininkų.

Tautosakos ir tautosakos mokslo bibliografijos priemonių fondą papildė „Lietuvių išeivijos folkloristikos bibliografija, 1942–1993“ („Tautosakos darbai“, 1994, t. 3), *personalinės* bibliografijos leidiniai apie Vacį Milių (1996), Augustą Robertą Niemį (1992). Be nedidelės apimties bibliografijos priemonių „Liaudies kūrybos“ tomuose, „Tautosakos darbuose“ ir žurnale „Tarp knygų“, paskelbtos *personalinės* bibliografijos priemonės apie Joną Balį (1993–1995), Kazį Grigą (1999), Ambraziejų Jonyną (1999), Stasį Paliulį (1998), Donatą Sauką (1999).

Kaip ir įprasta, daug dėmesio bibliografai kreipė į *literatūros mokslo* bibliografiją. 1990 metais „Sietyno“ leidykla išleido Vaclovo Biržiškos „Aleksandryno“ antrašį, fotografuotinį leidimą. Tai žinomas senųjų lietuvių rašytojų, rašiusių prieš 1865 metus, biobibliografinis žodynas.

Pasirodė literatūros rodyklės „Lietuvių literatūros mokslas ir kritika“ tęsiniai, apimančys 1980–1982 metus (1986), 1983–1985 metus (1988), 1986–1989 metus (1993) ir 1990–1991 metus (1995).

Išleistas K. Šiupšinskienės bibliografijos rodyklės „Pjesės“ tęsinys, aprėpiantis 1971–1985 metus (1986).

Keletas bibliografijos priemonių apima vertimus. Dalios Dilytės knygoje „Antikinė literatūra“ (2-asis leid., 1999) pateiktas 64 pavadinimų antikos veikalų vertimų į lietuvių kalbą sąrašas. Knygoje „Lithuanian literature“ (1997) suregistruota apie penki šimtai lietuvių literatūros kūrinių vertimų į kitas kalbas nuo 1927 iki 1995 metų. Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka išleido Stefos Keblienės literatūros rodyklės „TSRS tautų literatūra lietuvių kalba“ tęsinį, aprėpiantį 1971–1985 metus (1990, sudarė Petronėlė Grybauskienė), Mokslų akademijos biblioteka – Efrosinijos Krivaščenko ir Adelės Ubeikaitės katalogą „Estų, latvių literatūros vertimai į lietuvių kalbą 1918–1940 m.“ (1990).

Bibliografinės medžiagos paskelbta Lietuvos rašytojų sąjungos leidiniuose „Literatūrinio gyvenimo kronika“, skirtuose 1994 ir 1998 metų suvažiavimams. Kauno skyrius toliau leido „Bibliografinės rodyklės“ (1986, 1988), kuriose suregistruoti Kauno rašytojų kūriniai, jų vertimai bei rašytojų išversti kūriniai. Panašią bibliografijos rodyklę „Pajūrio motyvai“ (1987, 1991) parengė Klaipėdos skyrius. 1992 metais Klaipėdos Ievos Simonaitytės viešosios bibliotekos bibliografai sudarė bibliografinį žodynėlį „Žemaitijos rašytojų bendrija“.

Vaikų literatūros bibliografijos srityje aktyviai reiškėsi „Rubinaičio“ žurnalas. Jame paskelbta knygų vaikams, literatūros apie vaikų knygas ir skaitymą metinių sąrašų. Leidinyje „Vaikų literatūra apie jūrą. Vaikų literatūra prie Baltijos jūros“ (1996) skelb-

tus vertimų sąrašus Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka išleido atskira brošiūra „Lietuvių-latvių-estų vaikų literatūros vertimai“.

Pagal susiklosčiusią tradiciją didžiausią bibliografijos leidinių dalį sudarė *personalinės* bibliografijos priemonės. Atskirais leidiniais pasirodė literatūros rodyklės, skirtos dvidešimt keturiems rašytojams. Knygose ir žurnaluose paskelbta per šešias dešimtis bibliografijos priemonių. Dauguma personalinės bibliografijos sąrašų buvo paskelbta žurnale „Tarp knygų“ (iki 1991 metų – „Bibliotekų darbas“). Jame pirmą kartą pristatyta dauguma išeivijos rašytojų.

Bibliografai sudarė literatūros rodyklių bei sąrašų ir apie kitų tautų rašytojus, vertėjus. Išleisti bibliografijos leidiniai apie Antoną Čechovą (1992) ir Astridą Lindgren (1997). Knygose ir žurnaluose išspausdinti personaliniai literatūros sąrašai apie įvairių tautų rašytojus.

Menas. Menotyra. Bendra meno bibliografinės produkcijos apimtis – 27 leidiniai ir 88 knygos ir žurnalo vidinės bibliografijos priemonės. Pusę leidinių parengė bibliotekos.

Pusė visų leidinių išėjo 200 egzempliorių ir mažesniu tiražu.

Atkūrus Lietuvos valstybingumą sustiprėjo dėmesys užsienio lituanistikai. Užsienio autorių darbai apie Lietuvos meną tapo apžvalgų objektu leidiniuose „Užsienio lituanistika. Humanitariniai mokslai“ (1993; 1997, kn. 6).

Pasirodė keletas *šakinės* bibliografijos leidinių. 1945–1987 metų disertacijų lietuvių dailės istorijos klausimais sąrašą parengė G. Jankevičiūtė (1988). Publikacijų apžvalgą „Lietuvių liaudies meno šaltiniai“ išleido J. Kudirka* (1986). Tęstas bibliografijos rodyklės „Lietuvos architektūra“ leidimas. Pasirodė leidiniai, apimantys 1976–1980 (1986) ir 1981–1985 metus (1987). Plati bibliografijos rodyklė skirta kinematografijai – Nijolės Visockaitės „Lietuvos TSR kinematografija, 1940–1985“ (1987). Metiniai literatūros muzikos klausimais sąrašai buvo reguliariai spausdinami leidinyje „Muzika“ (1983–1988 metų, 1986–1992). Tęsiamuosius bibliografijos sąrašus teatro gyvenimo klausimais spausdino tęstinis leidinys „Teatras“ (1981–1985 metų, kn. 3, 5, 6).

Išleistos ar publikuotos knygos ir žurnaluose *teminės* bibliografijos priemonės dailės ir architektūros („Miestų, kaimų ir įmonių teritorijų apželdinimas“, 1986; Lietuvos sakralinės architektūros tyrinėjimų 1986–1992 metais apžvalga 3-ojoje „Užsienio lituanistikos“ knygoje, 1994; naujausių lietuvių senosios religinės dailės tyrinėjimų apžvalga minėto leidinio 5-ojoje knygoje, 1995, ir kt.), muzikos („1985 metų respublikinė dainų šventė“, 1987; literatūros sąrašai apie kankles, kanklininkus ir kankliavimą knygoje „Skambantys kankleliai“, 1995, ir Marijos Baltrėnienės-Gaščiauskaitės „Devyniaspygės kanklės“, 1997; literatūros sąrašas apie „Varpo“ chorą L. Dumbliauskaitės knygoje „Vyrų choras 'Varpas'“, 1991; bibliografijos rodyklė apie Labanoro dūdos tipo instrumentus R. Sliužinsko knygoje „Labanoro dūda“, 1990, ir kt.), teatro ir šokio (Mykolo Goldo „LTSR liaudies teatrai“, 1988; Vidos Narščiuvienės parengta

bibliografijos rodyklė apie Lietuvos lėlių teatrus knygoje „Lėlė ir kaukė“, 1999; „Lietuvių šokių ir žaidimų bibliografijos rodyklė“, 1997) klausimais.

Pasirodė dešimt *garso įrašų* rodyklių ir sąrašų („Lietuvos TSR mokslinio metodinio centro naujų garso įrašų katalogas“, 1986; „Lietuviškų plokštelių katalogas, 1980–1989“, 1992; Ingos Kriščiūnienės „Lietuvos folkloro garso publikacijų bibliografija“, 2000; metiniai ir didesnės apimtys lietuviškų plokštelių sąrašai leidinyje „Muzika“, kn. 6–9/10, 1986–1992 ir kt.).

133 pavadinimų kino apybraižų iki 1940 metų, 1944–1957 m. dokumentinių filmų, mokslo populiarinimo, užsakomųjų ir pirmųjų vaidybinių *filmų* sąrašas pateiktas Vytauto Mikalausko knygoje „Kinas Lietuvoje“ (1999). 1981–1992 metų filmografija paskelbta knygoje „Ekrane ir už ekrano“ (1994).

Pasirodė dešimt *kolektyvų darbų* rodyklių ir sąrašų. Jie skirti Vilniaus dailės draugijai (kataloge „Vilniaus dailės draugija, 1908–1915“, 1999), Lietuvos dailės muziejui (apžėpintys 1971–1998 metus, muziejaus „Metrašcio“ kn. 1–3, 1996–1999), Šiuolaikiniam meno centrui (1992–1999 metų leidinių sąrašas knygoje „Lietuvos dailė, 1989–1999: dešimt metų“, 1999), Vilniaus dailės akademijos leidyklai (leidinys, apimantis 1993–1998 metus, 1998), Klaipėdos universiteto Menų fakulteto Choreografijos katedrai (1967–1996 metų, knygoje „Šokio mūzos palaiminti“, 1998), Vilniaus ekslibristų klubui (1982–1987 metų, knyga „Iš įvairių leidinių“, b.m.) ir kt.

Apie pusę bibliografijos leidinių meno tematika sudaro *personalinės* bibliografijos leidiniai. Išleistos literatūros rodyklės ar sąrašai apie keturiolika menininkų. Šios rūšies bibliografijos priemonių sistemą papildė knygos ir žurnalo vidiniai bibliografijos sąrašai. „Vilniaus dailės akademijos architektūros profesorių bibliografija“ paskelbta knygoje „Vilniaus architektūros mokykla XVIII–XX a.“ (1993). Literatūros sąrašą ir diskografiją apie Lietuvos valstybės teatro solistus paskelbė žurnalas „Tarp knygų“ (1992, sausis). Šio žurnalo pirmtakas „Bibliotekų darbas“ (1988, nr. 7) išspausdino bibliografinę medžiagą apie Jaunimo teatro menininkus.

Religija. Ateizmas. Šios tematikos bibliografijos priemonių sistemoje įvyko esminių pokyčių. Tarybiniu laikotarpiu viešpatavusią ateistinę tematiką pakeitė religinė. Per penkiolika metų pasirodė 9 bibliografijos leidiniai. Knygose ir žurnaluose paskelbtos 23 bibliografijos priemonės. Ateizmo muziejus išleido tris leidinius.

Ateistinės tematikos bibliografijos leidiniai tarybiniais metais leisti gana dideliais tiražais.

Stambiausią ateistinių bibliografijos leidinių išleido Valstybinė respublikinė biblioteka („Ateistinė literatūra“, 1988).

Atkūrus Lietuvos valstybingumą, „Užsienio lituanistikos“ leidinyje paskelbtos bibliografinės apžvalgos „Reformacijos įtaka Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės kultūrai ir jos vertinimas lietuvių ir lenkų istoriografijoje, 1970–1994 m.“ (1995, kn. 4), „Užsienio mokslinė spauda apie religijos vaidmenį sovietinio laikotarpio Lietuvos

visuomenės gyvenime“ (ten pat), „Lietuvos bažnyčia ir kultūra šiuolaikinėje istoriografijoje“ (1994, kn. 3). Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras išleido Vytauto Skuodžio apžvalgą „Dvasinis genocidas Lietuvoje“ (1996).

Lietuvių katalikų mokslo akademijos leidiniai suregistruoti jos suvažiavimo darbų 13-ajame tome (1991) ir A. Vasiliauskienei knygoje „Lietuvių katalikų mokslo akademija“ (1992). Dviejų tūkstančių egz. tiražu pasirodė katalogas „Lietuvos Vyskupų Konferencijos leidykla ‘Katalikų pasaulis’“ (2000).

Personalinės bibliografijos leidiniai skirti ateistams, ateizmo dėstytojams, o knygos ir žurnalo vidinės bibliografijos priemonės – ir kunigams, prelatams, vyskupsams, religijotyros dėstytojams. Išleistos bibliografijos rodyklės apie Joną Mačiulį (1987), Stasį Matulaitį (1987), Petrą Pečiūrą (1989), Joną Sakalauską (1988). Knygose ir tęsiamuosiuose leidiniuose publikuoti literatūros sąrašai ir rodyklės, taip pat paskelbta šios rūšies bibliografijos priemonių.

Filosofija. Filosofijos mokslai. Per penkiolika metų pasirodė 21 bibliografijos leidinys ir 18 knygos ir žurnalo vidinių bibliografijos priemonių. Daugiausia leidinių išleido mokslinio tyrimo institutai.

Daugumos leidinių tiražai buvo per 200 egzempliorių.

Svarbių bibliografijos priemonių Lietuvos filosofinės minties istorijos klausimais paskelbta leidiniuose „Filosofijos istorijos chrestomatija. Renesansas“ (1986), „Lietuvos filosofinės minties istorijos šaltiniai“ (1991, t. 2), „Lietuvos filosofinė mintis“ (1996). Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka išleido rodyklę „Lietuvos filosofų disertacijos, 1952–1989“ (1992). Ši biblioteka taip pat paskelbė J. Mureikos parengtą disertacijų autoreferatų apžvalgą „Estetikos tyrimai Lietuvos TSR, 1950–1988“ (1989). Dešimties „Etikos etiudų“ rinkinių turinio rodyklė paskelbta 10-ajame leidinyje (1987).

Bibliografijos leidiniai skirti penkiolikai Tarybų Sąjungos, lietuvių ir užsienio filosofų. Personalinės bibliografijos sąrašai bei rodyklės skelbtos ir tęsiamuosiuose leidiniuose, žurnaluose, knygose.

Išvados

Per nagrinėjamą laikotarpį Lietuvos bibliografijos priemonių fondas pasipildė reikšmingais bibliografijos leidiniais ir nesavarankiškais bibliografijos priemonėmis.

Smarkiai pakito einamosios bibliografijos leidinių sistema. Tai lėmė ir politinio, ir ekonominio pobūdžio sąlygos, besikeičiantys informacijos vartotojų poreikiai.

Atsiradusios naujos bibliografinės informacijos technologijos ir formos (kompiuteriniai katalogai, bibliografinių duomenų bazės, CD-ROM ir kt.) didesnio poveikio tradicinių bibliografijos priemonių sistemai nepadarė, tačiau galima prognozuoti, kad ateityje spausdintinių bibliografijos leidinių gali sumažėti, o kai kurie iš jų sulauks

skaitmeninių (elektroninių) versijų. Retrospektyvinės bibliografijos leidinių skaičiaus svyravimus iš dalies lėmė bendra šalies ekonominė būklė (mažiau jų išleista 1991–1995 metais). Daugiau nei pusę jų parengė šalies bibliotekos. Produktiviausios buvo didžiosios bibliotekos.

Bibliografijos leidinių tiražai nuolat krito. Laikotarpio pabaigoje beveik trečdalis visų bibliografijos leidinių išėjo 100 egz. ir mažesniu tiražu.

Kiekybinė analizė rodo, kad daugumą retrospektyvinės bibliografijos priemonių sudarė periodinių leidinių, įstaigų, organizacijų leidinių ir jų bendradarbių publikacijų rodyklės bei sąrašai. Apie trečdalį visų retrospektyvinės bibliografijos leidinių – personalinės bibliografijos priemonės.

Pagal turinį ketvirtadalį retrospektyvinės bibliografijos leidinių sudaro universalios bibliografijos priemonės, antrąją vietą užima ekonomikos, trečiąją – technikos mokslų tematika.

Nagrinėjamu laikotarpiu tęsti tarybiniais metais pradėti leisti šakinės bibliografijos leidiniai („Pažinkime gimtąjį kraštą“, „Lietuvos astakologija“, „Lietuviškoji medicininė literatūra“, analogiškai Lietuvos istorijos, bibliotekininkystės, kalbotyros, architektūros leidiniai). Jie bibliografijos priemonių sistemoje užima centrinę vietą.

Pamažu atsigavo religijos bibliografija, kuri dėl žinomų priežasčių nebuvo plėtojama tarybiniais metais. Be šios tematikos leidinių, parengta ir išleista bibliografijos priemonių ir kitomis naujomis temomis: išeivijos, tautinių mažumų, genocido, vokiškosios ir tarybinės spaudos cenzūros ir kt.

Susirūpinimą kelia žemės ūkio bibliografija. Laikas organizuoti jo bibliografinį aprūpinimą.

Visiškai sunyko populiarioji (rekomendacinė) bibliografija. Tam lemiamos įtakos turėjo neigiama metodikos centrų nuostata, šios rūšies bibliografijos siejimas vien su ideologija. Populiarioji bibliografija turėtų atsigauti ir atlikti jai priderančią visuomeninę funkciją.

Įteikta 2003 m. rugpjūčio mėn.

NUORODOS

1. JANONIS, Osvaldas. *Tarybų Lietuvos bibliografinė produkcija, 1971–1985 m.*: analitinė apžvalga. Vilnius, 1989. 92 p.
2. *Lietuvos bibliografinės priemonės*: bibliografijos rodyklė. Vilnius, 1987–2001. Iki 1989 m. antr.: Tarybų Lietuvos bibliografinės priemonės.

LITHUANIAN BIBLIOGRAPHIC PRODUCTION IN 1986–2000
(QUANTITATIVE ANALYSIS)

OSVALDAS JANONIS

Abstract

The subject of analysis in the article is bibliographic aids published in Lithuania in 1986–2000. The author establishes some trends in the adaptation of the system of bibliographic publications to the new political and economic conditions, like: orientation to the changing information needs of users, new topics of bibliographic coverage, diminishing print runs, increasing numbers of personal bibliographic aids, disappearance of popular (recommendatory) bibliography, etc.